

ÓBUDAI EGYETEM
ÓBUDA UNIVERSITY

Mérnöki Szimpózium a Bánkiban
(ESB 2024)

Lakhatással a békéért – A Briggs-terv és a Strategic Hamlet Program összehasonlító elemzése

Accommodations for Peace – a comparative analysis of the Briggs Plan and the Strategic Hamlet Program

¹Mezey Csaba Bence

¹*Szegedi Tudományegyetem, Szeged, Magyarország, bencemezey@gmail.com*

Összefoglalás

Az 1945 utáni világban felgyorsultak a dekolonizációs folyamatok. A két általam vizsgált térségben, Malajziában és Indokínában sem volt ez másként. A britek, a franciák és a konfliktusba később bekapcsolódó amerikaiak is hasonló kihívásokkal néztek szembe. Ahhoz, hogy egy gerilla-felkelés leverése, vagy szerencsésebb esetben elhárítása sikeres legyen, a helyi lakossággal való jó viszony kialakítása kulcsfontosságú. A britek által Malajziában alkalmazott Briggs-terv roppant sikeresnek bizonyult e téren, az amerikaiak azonban, bár hasonló elgondolásokat dolgoztak ki, kudarcot vallottak. Munkámban ezt a két megoldási kísérletet vetem össze.

Kulcsszavak: civil-katonai együttműködés, gerilla-elhárítás, felkelésellenes műveletek

Abstract

In the post-1945 world, decolonisation processes have accelerated. This was no different in the two regions I have studied, Malaysia and Indochina. The British, the French and the Americans who later became involved in the conflict faced similar challenges. The key to successfully suppressing or, more fortunately, defeating a guerrilla insurgency is to build good relations with the local population. The British Briggs Plan in Malaysia proved highly successful in this respect, but the Americans, while developing similar ideas, failed. My work compares these two attempts.

Key words: civil-military cooperation, counter-insurgency, counter-insurgency operations

1. Bevezetés

Ahhoz, hogy megértsük, hogyan alakulhatott merőben másként e két megoldási kísérlet kimenetele, ismernünk kell a két gyarmattartó nagyhatalom módszereit és öslakosokhoz való hozzáállását, illetve az amerikai érdekeket a térségben. A két európai hatalom módszerei között szembetűnők voltak a különbségek. Anglia – bizonyos korlátok közé szorítva – fenntartotta az addig fennálló politikai-gazdasági rendszert, és a helyi uralkodó, vagy az elit bevonásával irányította területeit. Ezáltal az angol gyarmatok részleges autonómiát élveztek, lehetőségük volt becsatlakozni a világpiacot kínáló angol kereskedelembe, de semmiképp sem voltak egyenlő felek a britek szemében, akik minden felkelést kegyetlenül megtoroltak (lásd pl. az 1857-es szipolylázadást). [1] Ennek ellenére, mivel hajlandók voltak integrálni a korábbi hatalomgyakorlókat, a gyarmatok

helyzete viszonylag stabil volt. [2]

A franciák ezzel szemben teljesen beolvasztották az elfoglalt területeket. A gyarmati irányítás teljes mértékben központosított volt, a korábbi uralkodó elit csak névleges beleszólással rendelkezett saját országai belügyeibe. Gazdaságukat alá kellett vetniük a francia igényeknek, megvonták tőlük a szabad kereskedelem jogát is. A helyi lakosságot másodrendű állampolgároknak tekintették, szinte semmilyen döntési szabadsággal nem bírtak. A britekkel ellentétben a vallási intolerancia is nagyobb mértékeket öltött, a kereszténységen kívül minden mást tiltott a francia állam. [3]

1945 után az addig szilárdnak hitt gyarmati rendszerek egyre intenzívebben kezdték mutatni az összeomlás jeleit. A két világháború során Anglia és Franciaország jelentős létszámú gyarmati katonaságot vetett be, ezért cserébe pedig ígéreteket tettek arra vonatkozóan, hogy gyarmataiknak akár a függetlenséget is hajlandók megadni. Természetesen egyáltalán nem kívánták ezen ígéreteket betartani, így az elégedetlenkedők egyre sűrűbben nyilvánították ki nemtetszésüket, mely végül forradalmi hangulathoz és lázadásokhoz vezetett. [4] Az Egyesült Államokat nem gyarmati, hanem politikai és gazdasági érdekek vezérelték. A Domino-elv és az európai béke megőrzése érdekében jelentős támogatást nyújtottak a franciáknak az indokínai háború során, mely ennek ellenére 1954-ben csúfos francia vereséggel végződött.

2. Malajzia

A britek legnagyobb problémája az új polgári kormány felállítása körüli káosz volt, ezen belül is a japán megszállás utáni új alkotmány kiírása és ratifikálása. Ez lehetővé tette volna a szultánok hatalmának végleges eltörlését, illetve mindenkinek egyenlő jogon biztosította volna az állampolgárságot. A helyiek nagyon féltek attól, hogy hirtelen több millió kínai és indiai kívülállóból lesz egyenrangú versenypartner a munkaerőpiacon és a hatalomban. [5]

Az első nyílt kommunista akcióra 1948. június 16-a reggelén került sor, Perak tartományban. A továbbiakban egyre több fegyveres támadás és emberrablás történt; a kommunisták és aktivistáik a briteket és szimpatizánsaikat támadták. [6]

A brit hadvezetés eleinte nem tudta kezelni a kialakult válsághelyzetet. Nagy létszámú alakulatokat vezényeltek ki az esőerdőkbe, de ezek túl lassan mozogtak ahhoz, hogy a kis létszámú, gyors gerillacsoportokat megállítsák. Sir Henry Gurney, Malajzia katonai helytartója ezért taktikát váltott; napalm és vegyi anyagok bevetése mellett döntött. Ezekről azt remélte, hogy felfedik a lázadók rejtkehelyeit, melyek mélyen a dzsungelben voltak elrejtve. Mintegy 2000 hektár erdőt tüntettek el, mire – ideiglenesen – leállították az erdőirtási műveleteket. [7]

A káosz fokozódása, a civil lakosság egyre ellenségesebb viselkedése és Gurney 1951. október 6-án bekövetkezett halála miatt a brit főparancsnokság változtatások bevezetésére kényszerült. Az addig művelési igazgatói (Director of Operations) pozíciót betöltő Sir Harold Briggs tábornokra bízta a hadszínteret. Ő már 1949-50 között kidolgozott egy tervet, melynek segítségével a válság viszonylag veszteségmentes megoldását remélte, de 1951-ben előrehaladott kora és rossz egészségi állapota miatt visszavonult, helyét Sir Gerald Templer vette át. Az ún. „Briggs-terv” lényege abban állt, hogy teljes körű együttműködést javasolt a helyi végrehajtó hatalommal és az erőszakszervezetekkel, melyekkel fokozatosan felválthatóvá tehető a brit katonaság. Ezen felül az „Új Falu” program keretében megerősített településeket hoztak létre, hogy a periferiára szorult, rossz anyagi helyzetben lévő civileket elszállásolhassák. [8] Mintegy félmillió embert, döntő többségükben kínaiakat költöztettek erővel úgynevezett „új falvakba”. Ezzel el akarták érni a hajléktalanság megszűnését, de természetesen így nagyban meg is nehezítették a felkelők dolgát, hiszen a potenciális gerillák és támogatók egy helyen tartásával, megfigyelésével és biztosításával nagyban korlátozták a kommunisták erőforrásait és mozgásterét. Ezek az „új falvak” többnyire valóban teljesen újak voltak: a britek és a maláj kormány számtalan települést hozott létre a program

keretében, mely csak 1952-ben fejeződött be. Már Gurney is hozzákezdett a megvalósításához, de csak a Briggs-terv bevezetésekor kapott igazi lendületet. A falvakat szögesdróttal, rendőrségi ellenőrző pontokkal és nagyteljesítményű reflektorokkal biztosították. Egyesek ebből azt a következtetést vonhatnák le, hogy ezek tulajdonképpen koncentrációs táborok voltak, és valóban volt hasonlóság a kettő között. Itt viszont a (gyakran kényszer hatására) betelepülőket új lakóházak, iskolák, kórházak, üzletek és hatékony közműhálózat várta, valamint új munkahelyek is. Továbbá a védelmi rendszerek az ott élők biztonságát szavatolták a gerillákkal szemben. A britek mindenképpen el akarták kerülni az 1948-49-es fiaskót, mikor gyakorlatilag átengedték a kommunistáknak a nagyvárosokon kívüli területeket. Az így vonzóvá tett falvakban és városokban szinte minden hontalant sikerült elszállásolni. [9] A britek még az amnesztiát is felajánlották a magukat megadó kommunistáknak, ráadásul 1957-ben elismerték Malajzia függetlenségét is, így a mozgalomnak nem maradt sem politikai legitimitációja, sem szélesebb társadalmi támogatottsága. Mindezek együttvéve 1953 és 1960 között a mozgalom felaprózásához, majd szinte teljes megsemmisüléséhez vezettek. [10]

3. Vietnam

A franciák veresége után az 1955-ben felosztott Indokínában továbbra sem volt béke. Az Egyesült Államok az újonnan létrehozott Dél-Vietnami Köztársaság segítségére sietett, hogy politikai és gazdasági érdekeit biztosítsa a Kelet-Ázsiai térségben. A Strategic Hamlet Program egy felkeléssel szembeni kezdeményezés volt, amelyet a dél-vietnami kormány az Egyesült Államok támogatásával hajtott végre az 1960-as évek elején. Elsődleges célja az volt, hogy a vidéki lakosságot elszigetelje a Vietkong befolyásától azáltal, hogy „stratégiai falvak” néven ismert, megerősített falvakba telepítette őket. Ez a stratégia a kormányzati ellenőrzés megerősítését, a biztonság fokozását és a vidéki területek társadalmi-gazdasági fejlődésének előmozdítását célozta.

1961 végén John F. Kennedy amerikai elnök kiküldte Roger Hilsmant, a Külügyminisztérium Hírszerzési és Kutatási Hivatalának akkori igazgatóját, hogy értékelje a vietnami helyzetet. Látogatása során Hilsman találkozott Sir Robert Thompsonnal, a dél-vietnami brit tanácsadó misszió vezetőjével, aki a maláj vészhelyzet idején folytatott sikeres felkeléssel szembeni erőfeszítések veteránja volt. Thompson olyan áttelepítési és lakosságbiztonsági rendszert javasolt, amely a vidéki lakosság feletti ellenőrzés megszerzését helyezte előtérbe ahelyett, hogy kizárólag a felkelők felszámolására összpontosított volna. Ez a megközelítés a rendőrség és a helyi biztonsági erők szerepét hangsúlyozta, kiegészítve a dél-vietnami hadsereg (ARVN) által végrehajtott lázadásellenes műveletekkel. [11]

Hilsman beépítette Thompson elképzeléseit a „Stratégiai koncepció Dél-Vietnam számára” című politikai dokumentumba, amelyet Kennedy elnök 1962. február 2-án jóváhagyott. A terv erősen megerősített stratégiai „falucskák” (a 'hamlet' szó szó szerinti lefordítása) létrehozását javasolta, amelyeket árkok, szögesdrótkerítések és megfigyelőtornyok védtek. A környező területeket ki kellett volna tisztítani, hogy tűzteret biztosítsanak, a települések megközelítési útvonalaikat pedig el kellett volna látni aknamezőkkel és egyéb akadályokkal. A program célja az volt, hogy Dél-Vietnam mintegy 16 000 kistelepülését mintegy 12 000 stratégiai falucskává tömörítsék. [12] Végrehajtásának fő lépései a következők voltak. Népszámlálás és regisztráció - népszámlálás elvégzése a falusiak nyilvántartásba vétele és személyi igazolványok kiállítása, ezáltal a mozgásuk nyomon követése és ellenőrzése végett. Erődítések építése - a falusiaknak védműveket kellett építeniük, beleértve árkokat, kerítéseket és megfigyelőtornyokat, hogy védekezzenek a Vietkong támadások ellen. Önvédelmi képzés - önvédelmi csoportok létrehozása és kiképzése, amelyek 75-100 fegyveres falubeliből álltak, és amelyek feladata a kijárási tilalom betartatása, a személyi igazolványok ellenőrzése és a Vietkong beszivárgók azonosítása volt. Társadalmi-gazdasági fejlesztés és felzárkóztatás - a kormány célja az volt, hogy segítséget nyújtson az életkörülmények

javításához, beleértve az egészségügyi ellátást, az oktatást és a gazdasági lehetőségeket, a vidéki lakosság lojalitásának elősegítése érdekében. [13] Ngo Dinh Diem elnök egy 1962. áprilisi beszédében fogalmazta meg a program céljait, kijelentve, hogy a stratégiai falvak alapvető elemet jelentenek a kommunizmus, a belviszály és az elmaradottság elleni küzdelemben. Úgy képzelte el őket, mint a vietnami társadalom alapját, ahol a társadalmi, kulturális és gazdasági reformok a városoktól a legeldugottabb falvakig javítanák az életkörülményeket. [14]

Ambiciózus céljai ellenére a Strategic Hamlet Program jelentős kihívásokkal nézett szembe. A programot elhamarkodottan vezették be, ami nem megfelelő tervezéshez és forráselosztáshoz vezetett. [15] Kényszerített áttelepítések keretein belül sok falusi lakost kényszerítettek arra, hogy akarata ellenére elköltözzön, ami ellenérzéseket és ellenállást váltott ki. [16] Ezt tetézte az elégtelen biztonság: az önvédelmi erők gyakran alulképzettek és rosszul felszereltek voltak, így a falvak sebezhetővé váltak a vietkongok támadásaival szemben. [17] A korrupció és rossz gazdálkodás szintén nagy szerepet játszottak a program kudarcában; példának okáért a programért felelős fő tisztviselőről kiderült, hogy kettős ügynök volt, aki a kommunista Észak-Vietnam szolgálatában mindent megtett a terv elszabotálása érdekében. A falvak fejlesztésére szánt forrásokat gyakran eltulajdonították, ami aláásta a program hatékonyságát. [18]

Ezek a problémák széles körű elégedetlenséghez vezettek a vidéki lakosság körében, sokan a programot zavarónak és kényszerítőnek tekintették. Ahelyett, hogy elszigetelte volna a Vietkongot, a program gyakran elidegenítette a falusiakat, és akaratlanul a felkelők felé terelte őket. Diem elnök 1963-as megbuktatását követően a programról nagyrészt lemondtak, mivel nem érte el a kitűzött célokat. Visszatekintve a Stratégiai Hamlet Programot elrettentő példának tekintik a felkelés elleni erőfeszítésekre, amelyek a jó szándékú célok ellenére a rossz végrehajtás, a kulturális érzékenység hiánya és az érintett lakosság valódi támogatásának elmaradása miatt kudarcot vallottak.

4. Összefoglaló táblázat

1. táblázat Összefoglaló táblázat

	Új Falu Program	Strategic Hamlet Program
Települések száma	450	~ 14 000
Lakosság	~ 470 000	~ 4 300 000
Célok	A gazdasági problémák megoldása, társadalmi nehézségek felszámolása	A lakosság izolálása, a gerillák esélyeinek csökkentése
Kormányzati kapcsolat	Erős	Gyenge
Biztonsági személyzet	Eleinte brit, később helyi lakosok	Amerikai/ARVN
Helyi irányítás	Önálló és önfenntartó	Központilag vezérelt / nem létező
Eredmény	Stabil társadalmi rend kialakulása	Teljes kudarc

5. Hivatkozások

- [1] Forrest, G. W. (1893). Selections from the letters, despatches and other state papers preserved in the Military department of the government of India, 1857–58.
- [2] Anthony Reid (1993). Southeast Asia in the Early Modern Era: Trade, Power, and Belief. Cornell University Press.
- [3] Tarling, Nicholas (2001). Imperialism in Southeast Asia: "A Fleeting, Passing Phase". Routledge, London and New York.
- [4] Tarling, Nicholas (1999). The Cambridge History of Southeast Asia. Cambridge University Press.
- [5] Slight, John (2015). The British Empire and the Hajj, 1865-1956. Harvard University Press, Cambridge.
- [6] Kheng, Cheah Boon (2012). Red Star Over Malaya. Resistance and Social Conflict during and after the Japanese Occupation of Malaya, 1941-46. NUS Press, Singapore.
- [7] McGrath, John J. (2006). Boots on the Ground: Troop Density in Contingency Operations. Army Combined Arms Center, Combat Studies Institute, Fort Leavenworth, KS,66027.
- [8] Sunderland, Riley (1964). Army Operations in Malaya, 1947-60. RAND Corporation, California.
- [9] Tay, Francis (2015). Making Malaysian Chinese: War Memory, Histories and Identities. A thesis submitted to the University of Manchester for the degree of Doctor of Philosophy in the Faculty of Humanities.
- [10] W. Pye, Lucian (1985). Asian Power and Politics. The Cultural Dimensions of Authority. Harvard University Press, Cambridge.
- [11] Krepinevich, Jr., Andrew F. (1986), The Army and Vietnam, Baltimore: Johns Hopkins University Press, p. 67–68
- [12] Latham, Michael (2006). "Redirecting the Revolution? The USA and the Failure of Nation Building in South Vietnam". Third World Quarterly. 27 (1): 34.
- [13] Osborne, Milton E. (1965). Strategic Hamlets in South Viet-nam: A Survey and Comparison. Ithaca, NY: Cornell University, p. 35-36.
- [14] Osborne, Milton E. Strategic Hamlets in South Viet-nam: A Survey and Comparison, p. 33.
- [15] Sheehan, Neil (1988). A Bright Shining Lie: John Paul Vann and America in Vietnam, New York: Random House, p. 309–310;
- [16] Foreign Relations of the United States: 1961–1963: Vietnam, 4 vols. (Washington D.C.: Government Printing Office, 1991.)
- [17] Sheehan, Neil, Bright Shining Lie, p. 310.